

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ

ГЕОГРАФИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒАТТЫ ПАЙДАЛАНУ ФАКУЛЬТЕТІ
ФАКУЛЬТЕТ ГЕОГРАФИИ И ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

Қазақстан 2050

V ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ

Алматы, Қазақстан, 3-13 сәуір 2018 жыл

Студенттер мен жас ғалымдардың

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

атты халықаралық ғылыми конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 9-12 сәуір, 2018 жыл

V МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ

Алматы, Казахстан, 3-13 апреля 2018 года

МАТЕРИАЛЫ

международной научной конференции
студентов и молодых ученых

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

Алматы, Казахстан, 9-12 апреля 2018 года

V INTERNATIONAL FARABI READINGS

Almaty, Kazakhstan, 3-13 April 2018

MATERIALS

International Scientific Conference of
Students and Young Scientists

«FARABI ALEMI»

Almaty, Kazakhstan, April 9-12, 2018

Редакция алқасы:

География және табиғатты пайдалану факультетінің деканы,

г.ғ.д., профессор **Сальников В.Г.**

PhD **Темірбаева К.А.**

г.ғ.д., профессор **Нүсіпова Г.М.**

г.ғ.д., профессор **Қасымханова Х.М.**

б.ғ.д., профессор **Яшенко Р.В.**

т.ғ.к., проф. м.а. **Абдрахимов Р.Г.**

г.ғ.к., доцент **Артемьев А.М.**

«Фараби әлемі» атты халықаралық студенттермен жас ғалымдардың ғылыми конференциясының материалдары. Алматы, Қазақстан, 2018 жыл, 10 сәуір. – Алматы: Қазақ университеті, 2018 – 287 бет.

ISBN 978-601-04-3300-7

ISBN 978-601-04-3300-7

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

ЛЕ АЛАТАУЫ ӨЗЕНДЕРİNДЕ СУ БАСУ МӘСЕЛЕЛЕРİN ЗЕРТТЕУ МАҢЫЗЫ ТУРАЛЫ

Жанабаева Ж.А.

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

e-mail: zhanar.zhanabaeva@kaznu.kz

Табиғи апаттардың ішінде қайталанғыштығы мен аумақтық таралуы бойынша су басу құбылысы бірінші орынды алады. Біздің елімізде көктемгі су тасу мен жанбырлы тасқындардың қайталанғыштығы өте жоғары және ең үлкен экономикалық зардаптар туындатады. Бірақ су басуды зерттеу мүмкіндіктері аса шектеулі, себебі олар сирек қайталанатын гидрологиялық сипаттамаларға байланысты және әртүрлі құрылымды факторлардың үлкен мөлшеріне тәуелді.

Көктемгі немесе көктемгі-жазғы су тасу әсерінен туындайтын су басу республиканың айтарлықтай бөлігі өзендерінде байқалады. Қазақстанның оңтүстік-шығысында орнаскан өзендерде наурыз-шілде аралығында көктемгі су тасу өтеді.

Мысалы, Ле Алатауы өзендерінің су режимі олардың қоректену сипатымен анықталады. Жазғы су тасқыны кезеңінде жылдық ағындының 50-80 % өтеді. Бұл кезеңдегі қардың қарқынды еруі мен жанбырдың түсуі нәтижесінде ағынды гидрографы үздіксіз су тасқындардың алмасуын көрсетеді. Су тасқыны кезінде су өтімдерінің мәндері қалыпты ағындыдан 10-20 есе жоғары болуы мүмкін.

Су ағындысы мен су деңгейінің жоғары және төмен максимумдарының әртүрлі қалыптасу факторлары әр жылы әртүрлі болады. Қазақстанда әсіресе, жазық бөлігінде көктемгі ағынды тек қар қорлары есебінен қалыптасады. Осының әсерінен жоғары және төмен су тасқындарының ең жоғары су өтімдерінің бақылау қатарлары біртекті болмайды.

Ле Алатауы өзендері алабында ағынды қалыптасу зонасында су қоры жергілікті елді-мекендерді ауыз сумен қамтамасыз етуге, электр энергиясын өндіруге, жайылымдарды суармалауға, ауыл шаруашылығы және техникалық және т.б. мақсаттарда пайдаланылады. Таулы өзендер және олардың жағалау аумақтары рекреациялық мақсаттарда кенінен пайдалынады.

Су басу - табиғи құбылысының зерттелгендігі қазіргі таңда жеткіліксіз болып отыр. Қазіргі уақытта өзгермелі климат пен антропогендік жүктеменің әсері шарттарында су басу факторларын сандық бағалау үлкен мәнге ие болып отыр. Су басудың зақымдаушы факторлары бірінші кезекте ең жоғары су өтімдері мен жайылманың су астында қалған аумағының енін нақты есептей білу белгілі экономикалық және әлеуметтік мәселелерді кемітуге мүмкіндік туғызады.

Жайылманың ықтимал су басу енін бағалау тек сирек қайталанатын су деңгейлері мен су өтімдері сияқты басқа да зақымдаушы факторларды алдын-ала бағалау кезінде жүзеге асырылуы мүмкін. Өзен маңы аумағын шаруашылық мақсатта пайдалану кезінде шешімдер қабылдау үшін су басу кешенді сипаттамаларын тыңғылықты бағалау, оларды статистикалық болжау қажет.

АСТАНА ҚАЛАСЫНДА ОРНАЛАСҚАН СУ НЫСАНДАРЫНЫҢ ГИДРОХИМИЯЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕРІНІҢ ДИНАМИКАСЫ

Жанпейсова М.Н., Сеитова К.С.

оқытушы Әбдіжаттар Ұ.Т. жетекшілігімен

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті

e-mail: meruert.zhanpeisova@mail.ru

Астана қаласының күн сайын даму үстінде болуы, Есіл өзені алабына жататын су нысандарын ластап жатқандығының басты себебі болып, өзекті мәселені тудырды.

Астана қаласының дамуына байланысты антропогенді әсерлердің жыл өткен сайын артуы, өзенге кері әсерін көрсетуде. Антропогенді ластаушылардан – ауыл шаруашылық объектілері; – өндіріс орындарының тазартылмаған тасталымдары және нөсермен аққан сарқынды сулар, тұрғын үй аумақтарының кәріздерін шығару кезінде, жергілікті су объектілеріне тікелей ағыздылуы; – қалалық және өнеркәсіптік ағынды суларды сақтау, ластаушы заттар жер беті суларымен бірге жер асты (дренажды) суларын ластауда.

Мақалада Астана қаласында орналасқан Ақбұлақ-Сарыбұлақ, Астана су қоймасы су нысандарының әртүрлі жылдар ішіндегі РМК «Қазгидромет» жүргізген гидрохимиялық көрсеткіштер бойынша жер үсті суларының сапасы бойынша 2001-2017 жылдар аралығындағы мәліметтерді қарастырып, су ластаушы заттарын және су ластану индекстерінің өзгеру динамикасы көрсетіледі.